

Nors vertime, kaip minėta, išlaikytos autentiškos lietuviškos lytys, bet pasikliauti vien tik jomis tyrinėtojiui negalima, nes nemažai jose yra ir įvairių korektūrinių netikslumų, pvz.: *Tō* (p. 64) – originale *Tō, érēlis* (p. 65) – *ērēlis, Giāra* (p. 70) – *Giāra, Māzojo* (p. 71) – *Māzojo, Mānies* (p. 73) – *Mānies, Iūntu* (p. 92) – *Iūntu 10., mēldziū* (p. 94) – *mēldziū* ir kt. Mokslo reikalui būtų labai pravertę įdėti į naująjį leidimą visų „Universito“ lietuviškųjų lyčių indeksą, nes J. Rozvadovskio sudarytasis dabar jau sunkiau prieinamas platesniems lingvistų sluoksniams, be to, turi ir tam tikrų trūkumų.

Baigiant reikia pagirti „Mokslo“ leidyklą už gražų „Universito“, tos pirmosios žinomos lietuvių kalbos gramatikos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, išleidimą, o K. Eigminą – už jos parengimą, pareikalavusį daug nepaprastai kruopštaus ir įtempto darbo. Dabar ta didžiai reikšminga gramatika savo autentišku pavidalu bus prieinama visiems, kurie domisi ar tyrinėja senuosius lietuvių rašto paminklus.

J. Palionis

Philipp Ruhig. *Betrachtung der Litauischen Sprache, in ihrem Ursprunge, Wesen und Eigenschaften* (Königsberg 1745). – *Linguarum Minorum Documenta Historiographica*, Band 4, Hamburg: Helmut Buske Verlag, 1981, XXXVI – 88 p.

Tai naujas žymaus XVIII a. Rytų Prūsijos lietuvių filologo Pilypo Ruigio (1675–1749) „Lietuvių kalbos tyrinėjimo“ leidimas, išspausdintas Hamburge (VFR). Jį parengė Mюнsterio universiteto Slavų ir baltų seminaro direktorius prof. dr. Fridrichas Šolcas (Friedrich Scholz), o išleido Helmuto Buskės leidykla „Linguarum minorum documenta historiographica“ serijos 4 tome.

Naująjį leidimą sudaro gana platus parengėjo įvadas su pastabomis (p. V–XXXVI) ir kiek padidinto formato kserokopinis tekstas (p. 1–88). Įvade (Einleitung) iš pradžios patei-

kiami turimi duomenys apie P. Ruigio gyvenimą ir lituanistinę veiklą, apie „Tyrinėjimo“ pasirodymo aplinkybes, o paskui apibūdinama šio tyrinėjimo lingvistinė ir istorinė reikšmė. Pastabose (Anmerkungen) duodama biografinių ir bibliografinių žinių (paimtų daugiausia iš V. Biržiškos „Aleksandryno“ t. II) apie visą Ruigių šeimą, jos lietuvišką kilmę, be to, aiškinama pavardės etimologija ir interpretuojami įvairūs su „Tyrinėjimu“ susiję lingvistiniai ir istoriniai faktai.

F. Šolco nuomone, pavardė *Ruigys* esanti lietuviška, neatsiejama nuo žodžių *rugys* „Roggen“, *rūgys* „Brümbär“, „Griesgram“ arba *rūgis* „geronnene Milch“ ir turinti epentetinį *i*, paliudytą kuršininkuose (im Kurischen) ir iš jų patekusį į žemaičių tarmę. Vokiškoji jos forma galėjusi atsirasti liaudinės etimologijos būdu, sugretinus su vokiečių *ruhig* (p. XXII). Iš tų trijų bendrinių žodžių, matyt, daugiausia yra pagrindo sieti *Ruigio* pavardę su *rugys* „Roggen“.

Tiek įvadas, tiek prie jo pridėtos pastabos rodo, kad F. Šolcas yra gerai susipažinęs su naujausia lituanistine literatūra, pasirodžiusia mūsų respublikoje, kuria jis nuolatos remiasi. Pavyzdžiui, jam žinoma net ne per seniai gauta ir Lietuvos TSR respublikinėje bibliotekoje saugoma lotyniškojo P. Ruigio „Tyrinėjimo“ varianto fotokopija, o ką jau kalbėti apie stambesnius mūsų lingvistinius ir bibliografinius leidinius.

Įvade akcentuojamas nepaprastas P. Ruigio išvalgumas, jo sugebėjimas pastebėti ir blaiviai vertinti kalbos reiškinius (p. VII). Čia ypač atkreipiamas dėmesys į tai, kad „Tyrinėjimo“ autorius pirmasis suvokęs skirtingas lietuvių kalbos priegaides ne tik ilgąjį dvibalsį, bet ir ilgąjį balsį turinčiuose skiemenyse. Tai buvęs didelis žingsnis į priekį priegaidžių pagrindinės opozicijos pažinimo kryptimi (p. VII–VIII). Įvade taip pat pabrėžiama P. Ruigio samprotavimų apie deminutyvus, dalies kilmininką, leksinius ir morfologinius dialektizmus, sinonimus reikšmė deskriptyvinei lietuvių kalbos gramatikai (p. IX), be to, jo (nors ir ne visada taik-

liu) lietuviškų žodžių lyginimų su graikų, lotynų, prūsų ir slavų atitikmenimis svarba vėlesniems komparatyvistiniams indoeuropiečių kalbų tyrinėjimams (p. X). Įvado gale istoriniu ir tekstologiniu atžvilgiu dar komentuojamos i „Tyrinėjimą“ įdėtos trys lietuvių liaudies dainos, žavėjusios G. E. Lesingą, G. J. Herderį, J. V. Gėtę ir kitus garsiuosius vokiečių rašytojus bei mokslininkus (p. XII–XIX).

Apskritai F. Šolco įvadas yra įdomus ne tik lingvistams, bet ir literatūros istorikams. Jo autorius, žinomas VFR baltistas, pirmą kartą taip plačiai istoriografiškai, lingvistiškai ir tekstologiškai panagrinęjo unikalų XVIII a. vidurio lietuvių rašto paminklą ir objektyviai įvertino jo vaidmenį lietuvių tautos istorijoje. „Er (t. y. P. Ruigys. – J. P.) hat mit seiner Schrift Pionierarbeit geleistet und auf dem langen und beschwerlichen Weg, der zur Anerkennung der litauischen Sprache und ihrer Sprecher im Kreise der europäischen Völker geführt hat, die ersten entscheidenden Schritte getan“ (p. XIX), – tokiu iš esmės teisingu apibendrinimu baigiamas naujojo leidimo įvadas.

Naujojo leidimo kserokopijos yra gana ryškios, matyt, darytos iš gerai išsilaikiusio originalo egzemplioriaus. Todėl jomis, kaip adekvačiomis originalui, galės puikiausiai naudotis visi, kurie domėsis P. Ruigio „Tyrinėjimu“.

Džiaugiantis naujuoju leidimu, norisi palinkėti F. Šolcui toliau tęsti gražiai pradėtą XVIII a. Rytų Prūsijos lietuviškų raštų publikavimą. Būtų naudinga ateityje tokiu pat būdu išspausdinti ir kitus vertingus Ruigių darbus – žodyną ir gramatiką.

J. Palionis

PĒTERIS ARUMA

P. Aruma gimė 1900 m. spalio 11 d. sename centrinės Estijos dalies mieste Peltsamoje (Põltsamaa). Tartu baigęs gimnaziją, 1921–1926 m. šio miesto universitete studijavo indoeuropeistiką, slavistiką ir finougistiką. Baigęs universitetą, 1927–1929 m. tobulinosi Berlyne. Jo slavistikos studijoms vadovavo M. Fasmeris, indoeuropeistikos – V. Šulcė, keltų filo-

logijos – J. Pokornas. Berlyno universitete taip pat studijavo sanskritą, persų, armėnų filologiją, o 1929–1930 m. Prahos universitete – čekų kalbą ir literatūrą. 1934 m. apgynęs daktaro disertaciją, P. Aruma buvo paskirtas Tartu universiteto ekstraordinariu profesorium, o 1939 m. jam buvo suteiktas ordinario profesoriaus vardas.

1944 m. P. Aruma karo audros buvo nublokštas į Švediją. Iš pradžių dirbo Lundo universitete, o 1950 m., pasitraukus iš Stokholmo universiteto buvusiam P. Arumos mokytojui M. Fasmeriui, užėmė jo vietą ir iki 1967 m. – išėjimo į pensiją – vadovavo šio universiteto slavistikos skyriui. 1956 m. buvo išrinktas Švedijos Karališkosios Humanitarinių mokslų akademijos (Kungl. Vitterhets - Historie - och Antikvitets Akademien) nariu. Mirė Stokholme 1982 m. birželio 21 d.

Pirmas svarbus P. Arumos lituanistikos darbas buvo 1930 m. atskira knyga išleista „Litauische mundartliche Texte aus der Wilnaer Gegend mit grammatischen Anmerkungen“ (Dorpat, 1930). Tai 1928–1929 m. surinkt tekstai iš vadinamųjų lietuviškų salų Gervėčiuose, Lazūnuose, Zieteloje (dab. Baltarusijos TSR) ir Dieveniškių (dab. Lietuvos TSR). Visi tekstai užrašyti labai kruopščiai. Yra platūs leksikos ir gramatikos komentarai. Be šio P. Arumos darbo šiandien neišsiverčia ne tik lietuvių kalbos tarmių, bet ir baltų bei slavų kalbų kontaktų tyrinėtojai. P. Arumai pavyko užfiksuoti tokių formų, kurių vėlesni tyrinėtojai jau negalėjo rasti.

Lietuvių kalbos istorinės gramatikos problemoms skirta P. Arumo daktaro disertacija „Untersuchungen zur Geschichte der litauischen Personalpronomina“ (Tartu, 1933). Šiame darbe tyrinėjama keletas sudėtingų asmeninių įvardžių istorijos klausimų: *eš* virtimas į *aš*, formų *mens* ir *juns* atsiradimas, *manęs* – *manę* istorija, įvairių postpozicinių vietininkų formų susidarymas ir kt.

P. Aruma įvairiomis kalbomis paskelbė gana daug mažesnės apimties baltų kalbų tyrinėjimų. Tai jo straipsniai: „Intorno al nomi-